

Hvad er venstre, og hvad er venstres politik? (1)

Taler

Jørgen Løvland

Dato

10 mars 1908

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Trontaledebatt

- 1 Da ingen har forlangt ordet, vil jeg foreløbig kun afgive en kort udtalelse i
anledning af det foredrag, vi har hørt, og det forslag, som er fremlagt. Med
hensyn til foredraget vil jeg ganske kort sige følgende: Det, som er og bliver den
store uklarhed, og som ikke den ærede forslagsstiller har bragt den mindste
5 klarhed over, det er dette: hvad er venstre, og hvad er venstres politik, seet fra
hans standpunkt? Der kunde ingen faa noget andet ud af det, end at det var en
gruppes votering i folkeforsikringsspørsmaalet og i Mjössagen; det var, saavidt
jeg skjønnte, det eneste, han dvælede ved. Ja, og saa nævnte han et par udtalelser
angaaende et tillæg til vasdragsloven. Er det dette, som altsaa betegner det
10 nuværende venstre? Da maa jeg bringe i erindring, at folkeforsikringsstriden
dreide sig ikke om sagen selv, idet alle vilde fremme sagen, men den dreiede sig
om, enten administrationen eller en stortingskomite skulde administrere. Det
var principalsørsmaalet i den sag, og hvis det er ventstres program at skabe en svag
administration og trække styrelsen over i stortingskomiteerne - hvis det er
15 venstres program, saa er det en usurpation af venstres navn. Det har aldrig været
venstres program, og jeg haaber, det aldrig bliver noget ansvarlig politisk partis
program. Hvad man trænger i samfundet, det er en sterk, energisk og dygtig
administration, som under samarbeide med og kontrol af stortinget fører
regjeringen.

20

- Det andet spørsmål, som her spillede hovedrollen i den ærede talers foredrag,
var Mjössagen. Det var spørsmålet, om den reguleringsresolution, som var
givet, skulde underkjendes, og om man skulde ro sig ud paa vanskelige vidder i
formel henseende. Nu, Mjøsresolutionen var en handling, foretaget af
25 administrationen, som regjeringen selvfølgelig havde det fulde ansvar for, og
fandt stortinget, at regjeringen havde handlet mod landets interesser, saa var det
dermed givet, at stortinget havde pligt til at give dadelsvotum. Men med hensyn

til, at Mjøsvoeringen skulde betegne en venstreprogramsag, saa blev det
30 dengang forklaret, at det egentlig var nogle høiremænd, som havde reist
spørsmålet, og at det var et saglig spørgsmål, som ikke havde noget med politik
at gøre, og det tror jeg nok er den rigtige opfatning af sagen. Venstre er hverken
et parti eller et navn, som kan usurperes af 2 eller 3 eller 50 mand, som resolverer
de, som ikke er med, er ikke venstre. Det er en historisk politik som har gaaet
35 igjennem Norges historie i langsommelige tider, egentlig lige fra 1830, og der er
ingen gruppe, ingen fraktion, som har ret til at usurpere dette navn for sig selv
og erklære andre udelukket. Venstre betyder den liberale bevægelse, den
frisindede politik, som vi kalder den til forskjel fra den konservative, og som har
gaaet igjennem hele vor historie, lige fra man begyndte at samle sig til grupper i
40 30-aarene og fremigjennem, og navnlig da siden 1860- og 1870-aarene, og naar
man ser sagen under dette synspunkt, som er det eneste historiske og praktisk
rigtige, da gaar det ikke an, at man pludselig finder paa, at spørgsmålet om den
hensigtsmæssigste maade at behandle og forberede folkeforsikringsagen paa er
spørsmålet, om man skulde underkjende en Mjøsreguleringsresolution - at
45 dette er det, som betegner venstres politik.

Videre vil jeg gøre opmærksom paa, at den ærede taler har ret i, at regjeringen i
dens nuværende sammensætning er politisk en fortsættelse af regjeringen i dens
tidligere sammensætning, og det er meningen med at henvise til den erklæring,
50 som statsminister Michelsen gav ifjor og som hele den daværende regering var
enig i og deltog i udarbejdelsen af, ligesom den var enig i den beslutning, som
med stort flertal blev vedtaget af stortinget, og som var grundlaget for
regjeringens stilling paa stortinget forrige aar. Medlemmerne har skiftet, og
allerede umiddelbart efter stortingets beslutning forrige aar foregik der nogen
55 forandring i regjeringen, hvorved man ikke var i tvil om at søge regjeringen
udfyldt med repræsentanter fra den retning, som under valgene havde faaet de
fleste repræsentanter i stortinget. Det var ikke en tilfældighed, at man henvendte
sig netop til dem, det var med fuld loyal imødekommen mod stortinget, at
statsminister Michelsen foreslog - og regjeringen var enig deri - at søge at udfylde
60 regjeringen ved den forandring, som foregik, paa denne maade. Og paa samme
maade er regjeringen søgt udfyldt nu, da sygdom nødte to af dens medlemme,
statsministeren og kirkeministeren, ihøst mellem sessionerne til at fratræde.

Nu er det jo noget, alle kan begribe, at vi, som sidder i regjeringen, ikke er blevet
65 personlig forandrede fra, hvad vi har været i hele vort politiske liv. Vi lever paa
samme linje, efter samme ideer, som vi har arbejdet for og efter som

stortingemænd og som medlemmer at regjeringen. Dette er kort og godt meningen med den udtalelse, at regjeringen bestaar af venstremænd. I venstre og
70 i ethvert levedygtigt parti, som ikke skrumper sig selv sammen ved afskallinger, hvorved de udarmer og forsnævrer sig selv, er der og vil der altid være nuancer og retninger, og der kan være nuancer og forskjel i enkeltheder mellem regjeringens medlemmer, men venstremænd er de allesammen. Jeg tror, at det er noget af det usundeste, som er foretaget i vor politik, den saakaldte
75 rekonstruktion paa grundlag at Mjössagen. Til min forbauselse hører jeg, at rekonstruktionen af venstre er skeet paa basis at Mjössagen, hvorved man altsaa skulde udelukke hr. Berner og mange røde venstremænd fra at høre til venstre. Det er en kortsynt, umoden og uerfaren maade at tage politik paa, det, at man stiller op skillemerker, hvorved gamle veteraner med den rigeste erfaring og de
80 rigeste traditioner i det politiske liv skal søges afskallet. Gamle Friele skrev rigtignok i sin tid, da det gik tilbage ved valgene: Partiet vort, sagde han, taber i ydre omfang, men vinder i indre spænsthed og kraft. Ja, han fik erfare noget andet, at det var ikke bestandig det; og jeg tror, at alle saadanne sammenskrupnings- og afskallingsbevægelser vil føre til samme resultat.

85 Naar vi bekjender os til venstre, saa vil ikke det sige at indskrive sig i den konsoliderede gruppe; ialfald saaledes som den konsoliderede gruppes program er, vilde jeg ialfald ikke skrive mig ind der, om jeg var stortingsmand. Der er nemlig et punkt i det program, som gjør, at jeg ikke kunde skrive mig ind, og det
90 er det punkt, som afviser s a m a r b e i d e med andre partier, og specielt samarbeide med høire. Jeg for min part sagde fra første stund, da samlingsbevægelsen kom op, at den var unaturlig og ikke vilde gaa. Jeg udtalte foran og under valgene i 1906 og endnu sterkere i 1903, at jeg syntes, det var en kunstig ting at ville klinke sammen partier, som i tænkesæt og traditioner ikke
95 hørte sammen. Men derimod har jeg i hele mit politiske liv været med paa at søge samarbeide med høire. Og jeg gad vide, om ikke den ærede forslagsstiller har været med paa det?

Man kan sætte 2 og 3 streger under «politisk» og «parlamentarisk», det hjælper
100 ikke; i det offentlige liv bliver samarbeidet politisk og parlamentarisk. Partierne behøver ikke at staa sammen; men de kan være enige om vidtgaaende sager, om principielle spørgsmål og arbejde sammen, uden at de derfor behøver at smelte sammen. Det er den opfatning, jeg har af forholdet mellem de ting, venstre og høire. Jeg har videre den opfatning, at det samarbeide - jeg vil ikke kalde det
105 partisamling - men det samarbeide, som fandt sted i 1905, det er det bedste

historiske og praktiske bevis for, hvor nyttig saadant samarbeide er. Jeg for min del var med længe før 1905 og - jeg vedkjender mig udtrykket, det blev ofte haanende brugt at høirebladene - beilede til høire, søgte samarbeide med høire.

110 Hele vor valgagitation gik ud paa at paakalde høires forstaaelse af vore politiske ideer og paakalde høires fædrelandske medvirkning til deres realisation, under valgene i stortinget. Man behøver ikke at opløse høiregruppens forening eller venstres forening, det behøver man ikke, partierne skulde staa; men det samarbeide, som kommer i stand mellem de to partier med fuld klarhed og fuld

115 aabenhed om ting, som man er enige om, det samarbeide kan ikke være til andet end til velsignelse for vort land; og specielt den ærede forslagsstiller, som var vor kollega i regjeringen i 1905, bør have den rigeste erfaring om, at det kan virke til fædrelandets gavn og velsignelse.

120 I 90-aarene, f.eks i det meget kritiske aar 1895, da besluttede stortingets venstreforening ved opnævnte mænd at søge samarbeide, politisk samarbeide, om netop de bestemmende og ledende spørgsmål i den daværende politik. Man valgte 3 mænd - jeg var den ene, præsident Steen og Sivert Nielsen var de andre. Høire valgte sine og de moderate sine. Det var for høire Schweigaard, Bonnevie

125 og Irgens; fra de moderate Jakob Sverdrup og Haugland. Vi havde mange og lange møder og erkjendte fuldt vel, at dette var den eneste maade, hvorpaa en politisk udvikling og politisk fremgang i det daværende vanskelige spørgsmål kunde opnaaes; men desværre viste det sig, at det ikke kunne opnaaes. I januar maaned 1903 var der stort venstre flertal i tinget, og der sad en venstreregjering.

130 Paa foranledning af de daværende præsidenter, Berner og Arctander, og under forhandling med regjeringen skede der energisk henvendelse til høire om samarbeide. Den ærede præsident kjender enkelthederne der bedre end jeg; men som medlem af den daværende regjering var jeg med at støtte det, og vi var alle interesserede i den aller høieste grad - ogsaa den ærede

135 forslagsstiller - for at faa dette samarbeide i stand, og vi beklagede høilig, at det ikke kom i stand; og vi ansaa det derfor for en lykke, at dette samarbeide i 1905 kom i stand.

140 Jeg kunde anføre i enkeltheder spørgsmål, som er løst ved saadant samarbeide. Jeg skal nævne fra en ældre tid f.eks. den nu værende skattelov; den er netop kommet i stand gennem et saadant samarbeide. Jeg maa fremhæve den store nytte, det har, dette samarbeide, det at en reform kan sættes ud i livet med tilslutning fra de forskjellige sider af samfundet, fra forskjellige synsmaader. Som

jeg fremhævede blandt andet i trontaledebatten i 1906, saa vil jeg anse det for det heldigste, om de reformer, som staar paa regjeringens og paa venstres program fra valgene, som f.eks. Sprogundervisningen i skolen og folkeforsikringsagen, om de kunde ikke alene bearbejdes og fremmes, men
150 realiter gennemføres under tilslutning fra begge de største partier og naturligvis ogsaa fra andre partier, forsaavidt det er mulig. Det har sin store velsignelse, at en reform kommer ind i livet ikke bare drevet igjennem med magt af en enkelt gruppe eller en enkelt retning eller en enkelt part, men at den bliver gennemdrevet under tilslutning fra flere sider, det har sin store betydning baade
155 for den maade, hvorpaa den gennemføres, og for den virkning, den gjør i befolkningen, og den tillid, den kan vinde i landets befolkning.

Hvor der er tale om samarbejde, saa bekjender jeg mig helt ud til den opfatning og har gennem hele mit politiske liv bekjendt mig til den, at jeg vil saa gerne
160 have samarbejde, aabent, sterkt, klart samarbejde med høire, og al erfaring viser, at naar det kan ske, at partierne kan mødes i samarbejde, saa kommer der bare godt ud af det. Det er netop det punkt i den konsoliderede forening, det er det punkt, som efter min synsmaade vilde gjøre det umulig for mig at skrive mig ind i den forening, hvis jeg var stortingsmand. Men hvor det gjælder at betegne de
165 politiske sager, de politiske retninger, jeg vil følge, da kan jeg ikke gaa anden vei, end min opfatning tilsiger mig og tillader mig, og da kommer der naturligvis punkter, hvor høire og venstre ikke kan samarbejde. Man søger at modtage samarbejde saa langt, som sagerne og opfatningen af sagerne giver grundlag for det, og er glad over at finde samarbejde, men man bør ikke søge at opnaa det ved
170 at slaa af paa realiteter af værdi, af principiel betydning eller ved at lempe sin politik over i et andet spor end det, man med god samvittighed efter sin opfatning kan gaa. Saa længe man kan gaa sammen i sager er det vel; kan man ikke længere - nuvel, saa faar man skilles. Det er den hovedbetragtning, som jeg har gjort gjældende i den erklæring, som regjeringen har framlagt.

175 Vi kan ikke gjøre os til andet end vi er, venstremænd i ordets gamle, historiske og rigtige betydning, men venstremænd, som ikke vil forkjetre eller modsætte sig samarbeidet med de andre partier og specielt ikke med de borgerlige partier, som hos os kaldes høire og venstre. Det er saa sterkt betonet, som jeg allerede har
180 fremhævet, at det er politisk og parlamentarisk samarbejde, man ikke vil vide af. Disse understregede ord skulde være saa veltalende, og det er netop det, de ikke er; de kaster bare uklarhed over det hele.

185 Hvad er politisk og parlamentarisk samarbeide, hvor slutter det, og hvor
begynder det andet samarbeide? Hr. Knudsen kaldte det det daglige samarbeide.
Ja, det daglige samarbeide i stortinget, ja, det er vel politisk og parlamentarisk. Er
det natlige det parlamentariske samarbeide, eller kvad er det for noget?
Forhandlingerne om og løsningen af de spørgsmaal, som forefalder i
190 stortingslivet, det er vel politisk og parlamentarisk samarbeide. Naar f. eks.
statsraad Aarrestad fremlægger en regjeringsproposition om indkjøb av
Værdalsskogene - ja, jeg kalder det politisk og parlamentarisk samarbeide, at han
søger stortingets tilslutning til dette, og regjeringen med ham. Naar regjeringen
har optaget forhandlinger og faaet istand en traktat med en del fremmede
195 magter, og vi da søger stortingets tilslutning for dette, og vi ønsker gjerne at faa
ligesaavel høire som venstre med paa det, saa er det vel politisk og
parlamentarisk samarbeide, saa meget mere som den egentlige opposition havde
drevet et langvarig spil baade her i forsamlingen, ved møder i fredsgruppen og
gjennom sin presse for at gjøre den traktatsag mest mulig til en rigtig politisk
200 sag. Saa jeg tror ikke, at disse understregede ord, som den ærede forslagsstiller vil
have, jeg tror slet ikke, at de siger nogen ting; de kom da bedre fra det paa
landsmødet, naar de sagde, at de vilde ikke have forbindelse med dem; for hvis
de dermed sigtede til samorganisation, samordning, ophævelse af
partiordningerne, saa er jeg for min del enig deri og har bestandig været enig
205 deri; for det fører bare til, at naar de skal organisere sig sammen i partier, som
har forskjellige aandstretninger, saa maa det ske paa grundlag af afslag og akkord,
hvorunder de enkelte lider og føler det ondt, og hvorunder sagerne ofte
forkvakles.

210 Hermed har jeg, saa langt som jeg for tiden vil gaa, i korthed betegnet min
opfatning af den ærede talers foredrag. Hans bestemmelse af, hvad der er
venstres opgaver og program for øieblikket, hans udvikling af, hva venstre er, er
uklar, ubestemt og, forsaavidt den er baseret paa disse ting, urigtig, uhistorisk og
uholdbar, og derfor er hele betragtningen bygget paa uholdbar grund. Men
215 hensigten og formaalet med hans foredrag og hans forslag er klar og grei, det er,
at han vil have en ny regjering, han er misfornøiet med den nuværende regjering.
Han har ingen saglige anker mod den. Han har nogen anker over stortinget
ifjor, som har taget nogen beslutninger, som han ikke er fornøiet med, i
folkeforsikringen og reguleringssagen, og selvfølgelig er han misfornøiet med
220 den regjering, som var enig med stortinget. Men i de foreliggende spørgsmaal,
som venter paa sin løsning, var det mig umulig at skjønne, hvad det var for
anker, han havde mod os.

225 Hans udtalelser om forholdet til den udenlandske kapital, og hvad hensyn der
er at tage til den, de faldt, saavidt jeg forstod, sammen med, hvad regjeringen
har udtalt, og i denne sag vil jeg fastholde, at det er regjeringen, som har taget
initiativet og ledelsen fra første stund. Det var regjering som kom med forslaget
230 paniklove og alt mulig. Senere har regjeringen gaaet skridt for skridt.
Regjeringen nedsatte for vel 1 1/2 aar siden en kommisson til at bearbejde
sagen, og denne kommission arbejdede med forceret styrke, i alle tilfælde blev
den forbausende raskt færdig. Denne kommissions forslag har vi nu forelagt for
stortinget. Der ser stortinget udformet i lov, hva der er regjeringens program i
235 den sag. Netop i disse aktuelle spørgsmaal er regjeringens stilling klar; men den
ærede forslagsstillers stilling skjønner jeg ikke, hvordan er, hvis han ikke er enig
med regjeringen i det punkt. Men hensigten har naturligvis været at levere et
forslag til mistillidsvotum, idet 50-mandsgruppen kræver nu at tage magten og
ansvaret. De har altsaa mistillid til os, og det har de ret til fra sit standpunkt,
240 ingen kan fradisputere dem det, og selvfølgelig tilkommer det ikke os at klandre
dem for det. Men det er det eneste, som jeg kan skjønne er klart i hans foredrag:
at han vil have regjeringsskifte. Og mistillidsvotumet er saa klart og greit, som
det behøves. Det er tilblevet uden den mindste konference med regjeringen, og
det gjør man ikke med en saadan dagsorden, uden at den skal være et
245 mistillidsvotum. Den er redigeret saaledes, dens tendens er anlagt paa at være
det, og regjeringen skal ikke misforstaa den. Hvis dette forslag vinder flertal, vil
det for regjeringen være en klar og tydelig tilkjendegivelse af, at nu er der et
flertal i stortinget, som er villig og derfor ogsaa berettiget og forpligtet til at
overtage administrationen og ansvaret for styrelsen.

250

Kilde

Stortingstidende 1908, s. 710-713

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/hvad-er-venstre-og-hvad-er-venstres-politik-1>

255

260